

## פרק רביעי – 'ולד חטאת'

'ואינה עושה תמורה'. בטעם הדבר שחטאות המתות אינן עושות תמורה, פרש"י (במעילה י:): לפי שאינן קדושות לא קדושת מזבח ולא קדושת דמים, הלכך לא אלימא קדושתן ליתפס באחרים. וכן כתב בשיטמ"ק כאן, שכיון ש'למיתה אזלא – פרחא קדושה מינה'.

(נראה שמה שכתב כאן רבנו גרשום 'אלא קדושת דמים' טעות הדפוס היא, וצ"ל 'ולא קדושת דמים', וכמו שכתב ר"ג במעילה שם).

בספר מקדש דוד (קו"א א) יצא לדון לפי זה שכמו כן ולדן של חטאות המתות לא תחול עליהן קדושה, וזאת לפי מה שהוכיח (מבכורות טז) שיותר קל להיתפס קדושה על התמורה מעל הולד, וא"כ אם על התמורה אינה נתפסת כל שכן ולדן.

ואולם בקהלות יעקב (י) כתב להוכיח מהמשנה (לעיל כ) ומהרמב"ם (ד, ב) שולד תמורת חטאת או ולד ולדה דינם במיתה. וצדד לפרש שאמנם ולד הולד אין נתפסת בו קדושה מכח אמו, אך מכח אם אמו שהיא חטאת גמורה נתקדש לחול עליו דין מיתה, שבכלל ההלכה שכל ולדות וולדי ולדות של החטאת דינן במיתה.

ע"ע במקד"ד ובקה"י שם שצדדו טעמים נוספים שאין עושים תמורה; לפי שאינו בעלים על חטאות המתות, או מפני שאסורים באכילה הריהם כבהמה טמאה, כדרך שאמרו לעיל יז.

## דף כב

**רישא פסיקא ליה**. ע' להלן כה:

'אמר ריש לקיש: חטאת שעברה שנתה רואין אותה כאילו עומדת בבית הקברות ורועה' – נקט לשון זו [ולא בקיצור 'רועה'], לבאר שאינה כחטאת דחוויה או חטאת שאבדה והפריש אחרת, אלא כאילו אין יכול להגיע אליה לפי שעומדת בבית הקברות ולכך הפריש אחרת ונתכפר בה, שכיון שאינה אבודה אין דינה במיתה, והריהו כמפריש שתי חטאות לאחריות שמתכפר באחת והשניה רועה [שמכך שהמתין לה עד שעברה שנתה הרי מוכח שלעולם לא היה בדעתו להקריבה, ודומה למפריש שתי חטאות לאחריות.

מקדש דוד] (עפ"י שיטה מקובצת; תוס' פסחים צז. וע"ע בחדושי הנצי"ב).

במקדש דוד (קו"א ג, א) העיר לפי זה מהמבואר בסמוך שאם עברה שנתה ואבדה – מתה, והלא במפריש שתי חטאות לאחריות כתבו התוס' (בפסחים צז): שהשניה תרעה אפילו נאבדה אח"כ, כי תחילת הפרשתן לא היתה להיקרב וא"כ מאי שנא עברה שנתה שיש בה חילוק אם אבדה אם לאו.

וקושייתו זו נכונה לפי מה שהבין בשיטמ"ק [וכך הביא בשמו] שמשוה אותה ממש למפריש שתיים לאחריות, וכמו שכתב שמכך שהמתין מוכח שלא היה בדעתו להקריבה והרי תחילת הפרשתו לאחריות, אבל בשיטמ"ק אין זכר לכך וי"ל שרק בסוף הדין הריהו כמפריש לאחריות ולא שדומה לו בעצם.

'אלא אמר רבא הכי קתני, עברה שנתה ואבדה או אבדה ונמצאת בעלת מום' – לא אמר 'חסורי מחסרא', שאין כאן חסרון דברים אלא לשון 'ואבדה' של התנא מתיחס אלפניו ולאחריו, כאילו היה כתוב פעמיים (עפ"י שיטמ"ק).

ע' בהגהות הגר"א שנתן טעם לכך ששונה אבידה באמצע [ולדבריו יצא לכאורה שאינה מתה אלא כשהוממה לאחר שנאבדה, לפרש"י. וע' זבח תודה מעילה י]. ולפי השיטמ"ק אין צורך לכך, כי בדוקא נקט אבדה באמצע כדי שיעלה לכאן ולכאן. ונמצא כזאת הרבה בדרו"ל ובראשונים, שתיבה אחת משמשת לשעבר ולהבא כאילו היתה כתובה פעמים, וכן כתבו מפרשים בלשון הכתוב. ראה דוגמאות רבות ביוסף דעת יומא נב.

**(ע"ב) 'אבודה ממנו ולא מרועה לא היא אבודה, וכל שכן אבודה מרועה ולא אבודה ממנו. ואם תאמר: אם אינה אבודה ממנו, מדוע הפריש קרבן אחר? ונראה דנפקא מינה כשהיתה אבודה מן הרועה מן הלילה ולא מן הבעלים, ולמחרת אבודה מן הבעלים והפריש קרבן אחר; אם אבודה מרועה נחשבת אבודה – הרי תחילת אבידתה בלילה ואינה נחשבת אבודה, אבל עתה שאבודת הרועה אינה 'אבודה', א"כ כשהתחילה האבידה מהבעלים היתה אבידת יום ותמות (שפת אמת).**

בעיקר הקושיא י"ל שהפריש חטאת אחרת לאחריות שמא תאבד וכד'. וכדרך שכתבו התוס' במעילה (י. ד"ה רישא) באופן שאבדה ומצאה ואח"כ הפריש אחר, הגם שהיא לפניו. [ולגוף הנפקותא שכתב השפ"א, יש מקום לומר שאפילו אם היה הדין אבודה מרועה היא אבודה, באופן הנזכר שנאבדה מרועה בלילה ומבעילה ביום נחשבת 'אבודת יום', כי עיקר הטעם שהולכים אחר תחילת האבידה הוא משום שאז היא עיקר האבידה (כלשון הגמרא), אכן באופן שנודע לו ביום על כך שנאבדה מהלילה, י"ל שעיקר האבידה היא ביום. וכן כשביום הוסיפה להאבד מהבעלים י"ל שאבודת יום היא].

**'...ורבי יוחנן אמר: אחורי הדלת. איבעיא להו היכי קאמר, אחורי הדלת הוא דליכא דקא חזי לה אבל אבראי דאיכא דחזי לה לא היא אבודה'. לפרש"י הספק הוא שמא חולק רבי יוחנן על רבי אושעיא בנתערבה בעדרו וסובר שאינה נחשבת אבודה. ואילו מדברי הרמב"ם (פסוה"מ ד, יג, ו, ט וכו"מ) מבואר שהספק הוא שמא אינה נחשבת אבודה כי יש אדם שרואה אותה בשעת כפרה [אבל בנתערבה אין חולק על כך שנחשבת אבודה].**

**'איכא דאמרי לעולם אליבא דרבי, כי קמיבעיא ליה כגון שקיבל דמה בשתי כוסות ואבד אחד מהן, ואליבא דמאן דאמר כוס עושה חבירו דחוי לא תיבעי לך, כי תיבעי לך אליבא דמ"ד כוס עושה חבירו שיריים, ה"מ היכא דאיתנהו לתרוייהו...'. לפרש"י הספק הוא לענין פסול הזבח; האם כוס שאבדה פוסל את החטאת מפני שהדם שאבד דחוי והרי כאן אבוד עם ריעותא נוספת וא"כ חל עליה דין 'נתכפרו בעליה' ונפסל הדם, והואיל וא"א שקרבן אחד מקצתו חטאת כשרה ומקצתו מחטאות המתות – הלכך כולו פסול (עחז"א לה, ה), או שמא לא נדחה והרי כאן 'אבוד' ללא ריעותא הלכך לא נפסל. ולמאן דאמר כוס עושה חבירו דחוי – ודאי פסולה. [ולסברת התוס' בסוגיא שריבוי ריעותות מעליותא הוא, למנוע דין מיתה – נראה לפרש להפך: אם דחוי הוא – ודאי אין כאן דין חטאות המתות, ואם שיריים – ספק. חזו"א שם].**

ואולם מרבנו גרשום משמע שודאי החטאת לא נפסלת בכך שאבדה הכוס, והספק אינו אלא לגבי הדם שאבד, האם האיבוד עושה את הכוס דחוי ואם נמצאת אח"כ תישפך לאמה, אם לאו. וכן פירש הר"י בשיטה מקובצת (וע"ע מקדש דוד לג, ב).

לפי"ז יש לפרש שאין הספק מענין חטאות המתות, אלא בנידון 'אבוד'; האם האיבוד עושה ריעותא בדם להיותו דחוי כשם שעושה ריעותא בחטאת לדונה במיתה, אם לאו. ולפי זה הספק אינו רק בחטאת אלא בכל הזבחים. ולפירושו זה אין צריך לחדש שגם לרבי יש סברא לחלק בין אבידה גרידא לאבידה עם ריעותא נוספת, משא"כ לפרש"י על כרחונו לומר שגם לרבי יש חילוק.

אך יתכן לפרש שהספק הוא האם חל דין 'נתכפרו בעליה' לגבי הדם שאבד, ונפסל כדין חטאת שמתו בעליה [אבל שאר הקרבן כשר], אם לאו.

[כפי ההסבר האחרון צדד החזו"א לפרש מדנפשיה, ולא הזכיר מהשיטמ"ק ור"ג. ויש להעיר כאן על מה שמצינו להגאון חזו"א ז"ל בכמה וכמה מקומות, שכתב לפרש סוגיא או להקשות דבר, ולא העיר שכבר הראשונים, לעתים באותה סוגיא עצמה, העירו אותם דברים או כתבו הפכם. ובודאי לא נעלמו ממנו דבריהם אלא מסיבה שהיתה עמו לא הזכירם. וצריך תלמוד. הגה כמה מהמקומות שליקטה חכתי מדבריו הקד':

חזו"א מעשרות ג,ט) 'אבל אי אפשר לומר...'. – וכבר תרצו כן הראשונים ביזמא שם, עריטב"א ותורא"ש (ותו"י).

או"ח מג,ו – קושיותו מסתירת הסוגיות ביצה לג – ה, כבר הקשה הרשב"א בדף לג ותרץ.

או"ח סב,ו – כתב להסתפק במעביר מרה"י לרה"ר דרך מקום פטור, בתוך ג"ט סמוך לקרקע. וב'חדושי הר"ן' (שבת ת. נקט כדבר פשוט שחייב.

או"ח קיב,יג – נקט בסתם שהלכה כחכמים לענין תחומין בכלי עם מים. ובריטב"א ובמאירי בסוגיא (עירובין צז:) כתבו במפורש להפך. אכן מדברי הרא"ש משמע שהלכה כחכמים אף לענין תחומין.

או"ח קכד וטהרות ז,ז – דן בטומאת כלים הנמצאים לחוש להם לטומאת מת, והקשה מהסוגיא בפסחים יט. וצ"ע שלא העיר כלום מדברי הרז"ה והראב"ד שם (בדף ג ברי"ף)

או"ח קלד לדף טו,ב ד"ה שם למפשט – כבר בארו הרמב"ן וש"ר במקום.

או"ח קלה בהערות במסכת מו"ק – כמה וכמה דברים שכתב שם, נידונו כבר בריטב"א במקומם.

או"ח קנו (דף רנג) – מש"כ בסוגיא בשבת צא. ומחלוקת הראשונים מפורשת היא שם (ומש"כ שאין לומר דמיירי בגרוגרת ממש – לכאורה ברמב"ן שם מפורש להפך).

או"ח מג,ג ר"ש המתיר סמיכת הקדרה בבקעת, אינו שייך לשיטתו הכללית במוקצה' – כבר תמה בבית ישי (טו) שבראשונים מפורש להפך.

יר"ד נו,ב – לא הביא מהר"ן שם מח: (וע"ש ביוס"ד).

ע' גם חזו"א יר"ד סב,כו (ובמובא ביוס"ד ע"ז טז.).

קדשים קמא לד,ג – כתב דלא כהשטמ"ק ובחיים עג אות ו, ולא הזכירו.

בכורות יח,ז – במה שצדד לפרש הסוגיא בתמורה יז: ד'דברי הכל' שאמר בר פדא היינו אף לר"א – כן פרש רבנו גרשום שם. תמורה לא,י – עיקר השאלה נידונה בשיטמ"ק במקום, ולא הזכירו.

פרה ג,ח – נקט שאין צריך בגדי כהונה בשחיטת פרה. ולכאורה בתו"י בסוגיא (יומא מב) מבואר להפך. (אם כי יש לתרץ בדוחק, שהתו"י לא דיבר למסקנא, עכ"פ צ"ע מדוע לא הזכיר הדבר. וע"ע קה"י מנחות א,ד).

פרה ז,יא-יב – נקט שהשחיטה עם הפרה פוסלת משום 'מלאכה', ולכן גם בשחט זו אחר זו. ובתו"י ותורא"ש (יומא מג.) מובא שאין פסול אלא בשחט בבת אחת, בסכין ארוכה.

נגעים יג,ח – דן בחטאת העוף הבאה על הספק, אם נודע לאחר הזאה שהיא חייבת, האם היא נאכלת. והסיק מסברה שהיא מותרת, ולא הביא שכן משמע מדברי התוס' בכריתות כג: ובמקום אחר (או"ח קכד, לדף כח) הביא דברי התוס'.

## דף כג

'אמר רב הונא אמר רב: הכל מודים שאם משך אחת והקריבה שהשניה מתה'. רש"י פרש אפילו הקריב האבודה, השניה מתה שדחאה בידים וגילה דעתו שלא איפכת לו ממנה. ורבנו גרשום (בע"ב) פרש שקונסים אותו שמתוך מפני שמשך מדעתו.